

Т. В. РАДЗІЄВСЬКА

Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні НАН України
м. Київ, Україна.

Електронна пошта: t.v.rad@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0003-2871-2395>

ТОПОНІМ І ХУДОЖНЄ ТЕКСТОТВОРЕННЯ (на матеріалі прози Юрія Андруховича)

У статті розглядається роль та функції топонімів у творі Юрія Андруховича «Лексикон інтимних міст» (2011), зібранні текстів, які відображають ситуації ознайомлення автора з різними містами Європи, США, Канади, України, Росії. У зв'язку з цим топонімічна лексика твору аналізується в контексті вивчення категорії простору та когнітивних механізмів, зумовлених пізнанням нових просторових об'єктів, зокрема урбаністичних. Це передусім міста та об'єкти, які їх наповнюють — площі, вулиці, парки, будівлі, водойми тощо. Основною функціональною особливістю топонімів та урбанонімів у творі Ю. Андруховича є їх входження до контекстів, що відбивають процеси опанування простору, який раніше не був відомим авторові, та отримання нового досвіду в зв'язку з перебуванням у новому місці. До таких контекстів належать я-речення, синтаксичні блоки, породжені операціями порівняння об'єктів, їх зближенням за суміжністю, а також партитивними та асоціативними зв'язками, що мають індивідуальну природу.

Контекстуальний аналіз матеріалу показав, що мовно-ментальні механізми, задіяні в процесах пізнання нового простору, пов'язані з активізацією пам'яті, знань, особистого досвіду, переживань, а їх об'єктами стають не лише позамовні реалії, а й топоніми та урбаноніми, їх звукові, орфографічні, морфоструктурні ознаки. Фіксація вражень від самих назв урбаністичних об'єктів, їхньої внутрішньої форми, звукових образів, асоціацій, що їх вони викликають, утворює окрему текстову підструктуру, яка розглядається як метаонімний складник тексту.

Текстотворення, що фіксує внутрішнє мовлення, асоціативні ряди, перебіг спогадів, вияви попереднього досвіду, значною мірою ґрунтується у цьому випадку на феномені інтроспекції. У зв'язку з цим робиться висновок про доцільність вивчення художнього текстотворення з метою висвітлення мовно-ментальних механізмів, активованих у процесі опанування нового простору.

Ключові слова: топонім, урбанонім, текстотворення, категорія простору, Юрій Андрухович

Проблема розгляду й вивчення функціонування топонімів та урбанонімів у різних дискурсах, які співвідносяться з різними сферами людської діяльності, поки що не отримала у мовознавчих студіях належної уваги. Між тим аналіз ролі, статусу, функцій цих одиниць у різних дискурсивних середовищах дає матеріал для вивчення того, як концептуалізується простір, у якому живе та діє носій мови. Загалом тема «людина і простір, в якому

- Логический анализ языка: Язык и время / под ред. Н. Д. Арутюновой, Т. Е. Янко. Москва : Индрик, 1997. 352 с.
- Ожоган В. М. Локативні й темпоральні синтаксеми займенникового типу в структурі речення. *Наук. зап. Кіровоград. держ. пед. ун-ту ім. В. Винниченка. Філол. науки*. Кіровоград, 2008. Вип. 80. С. 84–94.
- Пространство и время в языке и культуре / под ред. С. М. Толстой. Москва : Индрик, 2011. 368 с.
- Русанівський В. М. Структура українського дієслова. Київ : Наук. думка, 1971. 313 с.
- Слухай Н. В. Етноконцепти та міфологія східних слов'ян в аспекті лінгвокультуро-логії. Київ : Вид-во КНУ, 2005. 167 с.
- Тараненко О. О. На теми сучасної української ономастики. *Мовознавство*. 2007. №1. С. 6–22.
- Тараненко О. О. На теми сучасного українського ономастикону: тенденції конотативних нашарувань. *Мовознавство*. 2010. №1. С. 14–36.
- Терехова С. І. Система просторових, часових та особових координат у їх мовній реалізації (на матеріалі української, російської та англійської мов) : автореф. дис. ... д-ра філол. наук. Київ, 2009. 32 с.

REFERENCES

- Hrichchina A. V. (2017). Urbanonimika yak haluz' suchasnyh toponimichnyh doslidzhen'. *Lingvistychni doslidzhennia*, (45), 3–8. [In Ukrainian].
- Horodenska K. H. (2006). Syntaksychni pozytsii stupeniovanyh pryslivnykyv z pervynnoyu lokatyvnoyu semantykoyu. *Naukovyi chasopys Natsional'noho pedahohichnoho universytetu im. M. P. Drahomanova. Ser.10*, (2), 6–11. [In Ukrainian].
- Logicheskii analiz yazyka: yazyk i vremena (1997) / pod red. N. D. Arutiunova, T. Ye. Yanko. Moskva : Indrik. [In Russian].
- Ozhohan V. M. (2008). Lokatyvni i temporal'ni syntaksemy zaimennykovoho typu v strukturі rechennya. *Naukovi zapysky Kirovograds'koho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu im. V. Vinnichenka. Filolohichni nauky*, (80), 84–94. [In Ukrainian].
- Prostranstvo i vremena v iazyke i culture (2011) / pod. red. S. M. Tolstoy. Moskva : Indrik. [In Russian].
- Rusanivskii V. M. (1971). Struktura ukrainskoho dieslova. Kyiv : Naukova dumka. [In Ukrainian].
- Sluhai N. V. (2005). Etnokontsepty ta mifologia skhidnyh slovyan v aspekti lingvokulturologii. Kyiv : Vydavnytstvo KNU. [In Ukrainian].
- Taranenko O. O. (2007). Na temy suchasnoi ukrains'koi onomastyky. *Movoznavstvo*, (1), 6–22. [In Ukrainian].
- Taranenko O. O. (2010). Na temy suchasnoho ukrains'koho onomastykonu: tendentsii konnotatyvnyh nasharuvan'. *Movoznavstvo*, (1), 14–36. [In Ukrainian].
- Tieriekhova S. I. (2009). Systema prostorovyh, chasovyh ta osobovyh koordynat u ih movnii realizatsii (na materialii ukrains'koi, rosiis'koi ta angliis'koi mov) : abstract of Doct. of Philol. Sc. dissertation. Kyiv. [In Ukrainian].

T. V. RADZHEVSKA

O. O. Potebnya Institute of Linguistics, National Academy of Sciences of Ukraine
Kyiv, Ukraine

E-mail: t.v.rad@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0003-2871-2395>

TOPONYMS AND ARTISTIC TEXT FORMATION (based on the prose of Yurii Andrukhovych)

The article examines the role and functions of toponyms in the work of Yurii Andrukhovich «Lexicon of Intimate Cities» (2011), a collection of texts that reflect the author's acquaintance with various cities and towns of Europe, USA, Canada, Ukraine, Russia. In this regard, the toponymic vocabulary is considered in the context of studying the category of space and linguo-mental mechanisms due to the cognition of new spatial objects, in this case, urban ones. First of all, these are cities and the objects that fill them – squares, streets, parks, buildings, reservoirs, etc. The main functional feature of toponyms and urbanonyms in Andrukhovych's work is their entry into contexts that reflect the processes of mastering a space that was not previously known to the author, and acquiring new experience in a new place. Such contexts include *I*-sentences, syntactic blocks that are generated by object comparison operations, their convergence by adjacency, as well as partitive and associative links that are of an individual nature.

Contextual analysis showed that the linguo-mental mechanisms involved in the processes of cognition of a new space correlate with the activation of memory, knowledge, personal experience, and feelings. Their objects are not only extra-linguistic realities, but also toponyms and urbanonyms, their sound, spelling, morphostructural features. Fixation of impressions from the names of urban objects themselves, their internal form, sound images, associations that they cause, creates a separate textual substructure, which is considered as a meta-onymic component of the text.

Text formation, which captures inner speech, the associative series, the course of memories, manifestations of previous experience, is largely based in this case on the introspection. In this regard, a conclusion is made about the expediency of studying artistic text formation for the purpose of highlighting the linguo-mental mechanisms activated in the process of mastering a new space.

Keywords: toponym, urbanonym, text formation, category of space, Yurii Andrukhovich.

Дата надходження до редакції — 27.04.2022

Дата затвердження редакцією — 03.05.2022